

קשה, הָאֵי – וכי בלשון זה 'בִּלְ שְׁאֵנִי וְכֹאֵי בְּאִמְרֵתוֹ רִשְׁאֵי אֲנִי
בְּחִשְׁבֵּיתוֹ' היה לו לומר, והלא כיון שבא לומר כלל לאיסור, 'בִּלְ
שְׁאֵנִי וְכֹאֵי בְּאִמְרֵתוֹ אֲנִי רִשְׁאֵי בְּחִשְׁבֵּיתוֹ' מִיִּפְעֵי לִיה – היה צריך
לומר, ומדוע דיבר על אופני ההיתר. אֱלָא וְדֹאֵי אבֵּא שְׁאוּל אֲסִיפֵא
קָאֵי – על הסיפא דיבר, שנאמר בה 'אֶכֶּל מִחֲשִׁיף הוּא לְשִׁמּוֹר וּמִכֵּי
פִּירוֹת בְּיָדוֹ' שהוא דין היתר, ואבא שְׁאוּל קבֵּעַ בּוֹה כֹּלל ללמדנו
אופני היתר שלא פורשו.

חזרת הגמרא ומקשה: הָאֵי 'בִּלְ שְׁאֵנִי וְכֹאֵי בְּחִשְׁבֵּיתוֹ רִשְׁאֵי אֲנִי
בְּאִמְרֵתוֹ' מִיִּפְעֵי לִיה. כלומר, גם אם נעמיד את דברי אבא שְׁאוּל
על הסיפא, עדיין קשה מדוע נקט לשון זה, היה לו לומר 'כל שאני
זכאי בחשיבתו רשאי אני באמירתו', כי יש לתלות את היתר האמירה
שלא מפורש במשנה בהיתר החשכה המפורש במשנה, ולא להיפך.
מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם אֲסִיפֵא קָאֵי – כללו של אבא שְׁאוּל נאמר
על דברי תנא קמא שבסיפא שמתיר להחשיך על התחום כדי לשמור
פירות, וְאִבְאָ שְׁאוּל אֲהָא קָאֵי – ואבא שְׁאוּל שתלה היתר החשכה
המפורש בהיתר אמירה שאינו מפורש, נסמך על דין שלא התפרש
ממש במשנה, ומכל מקום מרוב פשיטותו נחשב כמפורש וניתן
לתלות בו דינים אחרים.

הגמרא מביאה את דין היתר אמירה לשמור פירות שלא נתפרש
במשנה: דְּאִמְרֵי רַב יְהוּדָה אֲמַר שְׁמוּאֵל, מוֹתֵר לְאֲדָם לומר לְהַכִּירוֹ
בשבת, שְׁמוֹר לִי פִירוֹת שְׁלִי שְׁבִתְחוּמֵךְ – שנמצאים במקום שמחוץ
לתחום שבת שלי אך בתוך תחום שבת שלך, וְאֲנִי אֲשִׁמּוֹר לְךָ פִּירוֹת
שְׁלִי שְׁבִתְחוּמִי שהם מחוץ לתחום שלך, ואף על פי שלכל אחד מהם
אסור ללכת בעצמו בשבת אל מקום פירותיו משום איסור תחומין,
מכל מקום מותר לומר כן כיון שלחבירו אין איסור בדבר.

הגמרא מבארת את דברי אבא שְׁאוּל. אומרת הגמרא: וְקָאֵמַר אֲבָא
שְׁאוּל לְתַנָּא קָמָא שהתיר החשכה לשמירת פירות, מִי לֹא מוֹדִית –
וכי אינך מודה לדין זה שאמר שמואל דְּמוֹתֵר אֲדָם לומר לְהַכִּירוֹ
שְׁמוֹר לִי פִירוֹת שְׁבִתְחוּמֵךְ וְאֲנִי אֲשִׁמּוֹר לְךָ פִּירוֹת שְׁבִתְחוּמִי, ואם
כן מדוע צמצמת דבריך ונקטת רק פרט אחד המותר – (החשכה
לשמור), אִימָא – היה לך לכלול ולומר 'בִּלְ שְׁאֵנִי וְכֹאֵי בְּאִמְרֵתוֹ
רִשְׁאֵי אֲנִי לְהַחֲשִׁיף עָלָיו', ובכך ללמדנו מלבד היתר החשכה לשמור
פירות, היתרים נוספים, כגון היתר החשכה לפקח על עסקי כלה
ועסקי המת, שאמירתם מותרת.

הגמרא מבררת מה הם אופני ההיתר הנוספים הנלמדים מכללו של
אבא שְׁאוּל. שואלת הגמרא: כִּלְל לְאִתּוּי מָאֵי – מדוע הדין שבא
לרבות הכלל של אבא שְׁאוּל. משיבה הגמרא: לְאִתּוּי הָא דִּתְנֵי
רַבְּנָן, אֲנִי מִחֲשִׁיבִין עַל הַתְּחוּם בִּשְׁבִיל לְהַבִּיא בְּהִמָּה לַתּוֹךְ הַתְּחוּם
בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת. הִיתָה בְּהֵמָה עוֹמֶדֶת חוּץ לַתְּחוּם בְּסוּמוֹךְ לְסוֹף
הַתְּחוּם, קוֹרָא לָהּ בִּשְׁבַת וְהִיא בָּאָה, ולא חוששים שיצא חוץ לתחום
כדי להביאה.

כִּלְל אֲמַר אֲבָא שְׁאוּל, כִּלְל שְׁאֵנִי וְכֹאֵי בְּאִמְרֵתוֹ רִשְׁאֵי אֲנִי
לְהַחֲשִׁיף עָלָיו, ומטעם זה אף מִחֲשִׁיבִין לְפַקֵּחַ עַל עֶסְקֵי כִלְלָה, כגון
להביא לה הדסים, וְעַל עֶסְקֵי הַמֵּת לְהַבִּיא לוֹ אֲרוֹן וְתַכְרִיכֵי, שכן
אף האמירה מותרת בזה משום שהם חפצי מצוה, וכפי שמסיימת
הברייתא ואומרת, וְאִמְרִים לוֹ בשבת לשליח ההולך להתעסק
בצרכי כלה ומת, לְךָ לְאַחֵר הַשַּׁבָּת לְמָקוֹם פְּלוּנִי לקנות צרכי הכלה
או המת, וְאִם לֹא מִצְאָתָּ לְקוֹנוֹתָם בְּמָקוֹם פְּלוּנִי, הֵבֵא מִמָּקוֹם
פְּלוּנִי, לֹא מִצְאָתָּ לְקוֹנוֹתָם בְּמָנָה – (מאה זוז) הֵבֵא בְּמַאתִים. רַבִּי יוֹסִי
בְּרַבִּי יְהוּדָה אֹמְרִי, וּבִלְבָּד שְׁלֹא יוֹפִיר לוֹ – (לשליח) כְּסוּם מִקְּתָה,
כגון מנה או מאתים, וחולק בכך על תנא קמא שהתיר להזכיר זאת.

משנה

במשנה לעיל (ב) התבאר דין החשכה על התחום, שאסור ללכת
בשבת לקצה התחום המותר בכדי שיוכל לצאת מיד במוצאי שבת
לעשות מלאכה האסורה בשבת, ומשנתנו דנה בדין החשכה לצורך
מצוה. כמו כן דנה המשנה באיסור ליהנות ממלאכה שעשה נכרי

עבור ישראל בשבת: מִחֲשִׁיבִין – מותר להחשיך על התחום, כדי
לְפַקֵּחַ – לבדוק ולחקור עַל עֶסְקֵי – (צרכי) כִלְלָה. וְכֵן מִחֲשִׁיבִין עַל
עֶסְקֵי הַמֵּת כִּדִּי לְהַבִּיא לוֹ – עבורו אֲרוֹן וְתַכְרִיכִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת.
שכיון שעסקי כלה ומת מצוות הם, התירו להחשיך עבורם.
נִכְרִי שֶׁהֵבִיא חֲלִילִין – כלי ניגון חלולים בְּשַׁבָּת בכדי להספיד בהם,
לֹא יִסְפְּדוּ בָּהֶן יִשְׂרָאֵל לעולם, שקנס הוא מדברי חכמים שלא יהנה
ממלאכה אסורה שעשה נכרי עבורו בשבת, אֱלָא אִם כֵּן בָּאוּ
החלילים מִמָּקוֹם קְרוֹב בתוך תחום שבת.
עָשׂוּ נִכְרִים לוֹ – (לנכרי) אֲרוֹן, וְחֲפָרָה לוֹ – או חפרו עבור נכרי קֶבֶר,
מותר שיִקְבְּרוּ בוֹ יִשְׂרָאֵל מִיד בְּצֵאת הַשַּׁבָּת. וְאִם עָשׂוּ בְּשִׁבְלִי
יִשְׂרָאֵל, לֹא יִקְבְּרוּ בוֹ יִשְׂרָאֵל עוֹלָמִית.

גמרא

שנינו במשנתנו שאסור לספוד בחלילים שהביא נכרי בשבת אלא אם
כן ידוע לנו שהביאם ממקום קרוב. מבררת הגמרא: מָאֵי מִמָּקוֹם
קְרוֹב. כלומר, עד כמה צריך להיות ברור לנו שהחלילים היו בערב
שבת בתוך התחום כדי שיהיה מותר להשתמש בהם. הגמרא מביאה
מחלוקת בענין זה: רַב אֲמַר, מִמָּקוֹם קְרוֹב מִמָּשָׁ – צריך שנדע
בודאות שהיו בתוך התחום, וכגון שראינום בבית הנכרי בערב שבת.
וְשְׁמוּאֵל אֲמַר, אף אם ראינו שהנכרי הכניסם בשבת לעיר, חֵיִישִׁינָן
– תולים הדבר להקל, ואומרים שְׁמָא חוּץ לְחוּמָה לָנוּ – שמא שהו
החלילים במשך הלילה מחוץ לחומה ובסמוך לה דהיינו בתוך
התחום, ולא הובאו בשבת מחוץ לתחום. ומה ששנינו במשנה 'אלא
אם כן באו ממקום קרוב', אין הכוונה שאנו יודעים בוודאות שבאו
ממקום קרוב, אלא הכוונה שיש לנו לתלות שבאו ממקום קרוב, שלא
אסרום אלא בידוע בודאי שבאו בשבת ממקום רחוק מחוץ לתחום.
הגמרא מביאה ראיה לשמואל ממשנתנו: דִּקְא מִתְּנִיתִין – ניתן
לדייק ממשנתנו בְּוֹתִיָּה דְשְׁמוּאֵל, דִּקְתַּנִּי עָשָׂה לוֹ אֲרוֹן וְחֲפָרָה לוֹ
קֶבֶר יִקְבְּרוּ בוֹ יִשְׂרָאֵל, ואף שיתכן שנעשו עבור ישראל, אֱלָמָא
מִסְפִּיקָא שְׂרִי – מוכח שמספק אנו מתירים ותולים להקל שלצורך
נכרי נעשו הארון והקבר, ואם כן הֵבֵא נְכִירֵי המביא חלילים,
מִסְפִּיקָא שְׂרִי – מספק אנו מתירים אותם ותולים ששהו בלילה בתוך
התחום, וכדברי שמואל.

עתה מביאה הגמרא ראיה לרב: וְתַנָּא בְּוֹתִיָּה דְרַב בְּמַסְכַּת
מכשירין (פ"ב מה), עֵיר שִׁיִּשְׂרָאֵל וְנִכְרִים דִּירִים בָּהּ, וְהִיתָה בָּהּ מִרְחֵץ
הַמִּרְחָצָה – שרוחצים בה בְּשַׁבָּת, ומחממים הנכרים בשבת את מי
המררחץ, אִם רוֹב הָעִיר נִכְרִים, לְעֵרֵב בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת רוֹחֵץ בָּהּ
הישראל מִיָּד, כיון שכלני המרחץ המחממים את המים בשבת דעתם
היא על רוב אנשי העיר הנכרים. אף אִם רוֹב הָעִיר יִשְׂרָאֵל, יִמְתִּין
בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת ולא ירחוץ בה מִיד עַד כִּדִּי שִׁיִּחְמוּ חֲמִין – עד שיעבור
שיעור זמן שניתן לחמם בו את המים. שכיון שרוב העיר ישראל, דעת
המחממים עליהם, ואם רוחץ מִיד נִמְצָא שְׁנֵהֲנָה מִמְּלֹאכָה שבת
שנעשתה עבורו במה שאינו צריך להמתין לחימום המים. ואם מִחֲצָה
עַל מִחֲצָה – מחצית אנשי העיר ישראלים ומחציתם נכרים, (אֲסוּר
וְיִמְתִּין) עַד כִּדִּי שִׁיִּחְמוּ חֲמִין כְּדִין עֵיר שְׁרובה ישראל, כיון שמספק
חוששים שעבור ישראל חיממו את המים. ומוכח כדעת רב שאוסר
מספק.

הגמרא מביאה את המשך המשנה במכשירין: רַבִּי יְהוּדָה אֹמְרִי
בְּאִמְרֵי קָמָה – כשיש במרחץ בריכה קטנה שהמים נאספים שם,
אִם יֵשׁ בָּהּ רְשׁוּת – (מלכות, שלטון) רוֹחֵץ בָּהּ מִיָּד בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת
ואפילו בעיר שרובה ישראל. מבררת הגמרא: מָאֵי רְשׁוּת – מהי
כוונת דברי רבי יהודה 'אם יש בה רשות' ומה טעמו שהתיר באופן
זה. משיבה הגמרא: אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר רַב יִצְחָק בְּרִיתָה דְרַב
יהודה – כך מתפרשים דברי רבי יהודה, אִם יֵשׁ בָּהּ – בעיר אֲדָם
חָשׁוּב – אדם נכבד ושלטן שמשמש במרחץ זה, שִׁישׁ לוֹ עֲשָׂרָה
עֶבְרִים שְׁמִחְמִינִין לוֹ עֲשָׂרָה קוֹמְקוּמִין בְּבֵית אַחַת בְּאִמְרֵי קָמָה
ובזמן קצר מאד מחממים את מי האמבטי, מוֹתֵר לְרַחֵץ בָּהּ מִיָּד

המשך ביאור למס' שבת ליום ראשון עמ' א

1 במוצאי שבת. כיון שתולין שהמים החמים שמצא ישראל באמבטי זו
2 לא הוחמו בשבת, אלא הוחמו במוצאי שבת עבור אותו נכרי חשוב.
3 שנינו במשנה: עָשׂוּ לוֹ [–לנכרי] אָרוֹן וְחָפְרוּ לוֹ קֶבֶר וכו' יקבר בו
4 ישראל. מקשה הגמרא: אִמָּאי – מדוע מותר לקבור בהם מיד בצאת
5 השבת כפי שמשמע מהמשנה, והלא כמו שמצינו לגבי מרחץ שיש
6 להחמיר מספק ולאסור בכדי שיעשו, הֲכָא נָפִי יִמְתִּין בְּכִדִּי שִׁיעֵשׂוּ.
7 שאף שיתכן שעשאו הנכרי לעצמו, מכל מקום אין זה ודאי, ויש
8 לחוש שמא עבור ישראל נעשו. מתרצת הגמרא: אָמַר עוֹלָא, מדובר
9 בְּעוֹמֵד [–כשנמצא] הקבר בְּאֶסְרֵיטָא – דרך המלך שהולכים בה רבים
10 ואין דרכם של ישראל להיקבר שם, ולפיכך אין לחשוש שנעשה
11 עבור ישראל, ורשאי ליהנות ממנו. שבה הגמרא ומקשה: הֲיֵינָח קֶבֶר
12 – מיושב דין הקבר שבמשנתנו, אך אָרוֹן מָאי אִיכָא לְמִימָר – באיזה
13 אופן מוכח שלא עבור ישראל עשאוהו. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי

14 אֲבָהוּ, בְּמוֹטָל עַל קֶבֶרֹּוּ של נכרי. כלומר, מדובר כשמונח הארון על
15 קבר שבאסרטיא וכך מוכח שנעשה עבור נכרי.

משנה

16 במשנה לעיל התבאר דין צרכי המת שנעשו על ידי נכרי בשבת,
17 ומשנתנו מבארת את צרכי המת שמותר לישראל לעשותם בשבת:
18 עוֹשִׂין בשבת כָּל צָרְכֵי הַמֵּת. מפרטת המשנה את הצרכים: סָכִין
19 אותו בשמן וּמְדִיחִין אוֹתוֹ במים וּבִלְבָד שְׁלֹא יִזְיז בּוֹ אֶבֶר – לא יגביה
20 אחד מאבריו כגון ידו, רגלו, או ריסי עיניו, שכן המת מוקצה ואסור
21 בטלטול. וכן אם רוצים להוריד את המת ממיטתו ולהניחו על החול
22 אסור לטלטלו בידיים אלא שוֹמְטִין אֶת הַפֶּר מִתַּחְתּוֹ וּמְטִילִין אוֹתוֹ
23 – ונמצא המת מוטל מאליו עַל הַחוֹל, ועושים כן בְּשִׁבְלִי
24

שבת דף קנא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קכז

דְּבָרֵי תוֹרָה וְעוֹשִׁין כָּל יְמֵיהֶם בְּחַיִּים – שְׁפוֹרָשִׁים מִן הַתּוֹרָה וְעוֹסְקִים
כָּל יְמֵיהֶם בְּתַעֲנוּגִים.
הַגְמָרָא מְבַאֵרֵת אֶת עֵנִין הַכֶּרֶס הַמִּתְבַּקֶּעֶת לֵאחֹר מוֹת הָאָדָם: אָמַר
רַבִּי לִוִּי אָמַר רַב פֶּפֶי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ, לֵאחֹר שְׁלֹשָׁה יָמִים מִמוֹתוֹ
שֶׁל אָדָם בָּרִיסוֹ נִבְקָעֶת וְהַצּוֹאָה שָׁבָה נּוֹפֶלֶת לוֹ עַל פָּנָיו, וְאִימָרֶת
לוֹ בְּרִיסוֹ, מוֹל מָה שֶׁנִּתְּנָתָּ בִּי כַּשֶּׁאֵכֶלֶת וְשִׁתִּית.

משנה

מִשְׁנַתְנוּ מִמְּשִׁיכָה לְדוֹן בַּעֲנִין צִרְכֵּי הַמֶּת: אֵין מְעַצְמִין – אֲסוּר לִסְגוֹר
אֶת עֵינֵי הַמֶּת בְּשִׁבְתָּ אֲפִילוֹ אַחֵר יֵצֵאת נִפְשׁוֹ, כִּיּוֹן שֶׁמִּנִּיד אֶת רִיסֵי
עֵינָיו וְהָרִי אֲסוּר לְהִזִּיז בּוֹ אֲבָר.

וְלֹא בַּחֲלוֹל – וְאֵף בַּחֲלוֹל אֲסוּר לִסְגוֹר עִם [וּמִיד לֵאחֹר] יֵצֵאת הַנֶּפֶשׁ,
וְהַמְעַצִּים עִם יֵצֵאת הַנֶּפֶשׁ הָרִי זֶה שׁוֹפֵף דָּמִים, מִפְּנֵי שִׁיתֵּכֶן שׁוֹרֵק
נִתְעַלֵּף וְעַדִּין הוּא חַי וְהַמְעַצִּים אֶת עֵינָיו עַלּוֹל לִקְרֹב בִּכְךָ אֶת מִיתָתוֹ.

גמרא

הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמְבַּאֵרֵת אֶת הָאִיסוּר לִסְגוֹר אֶת עֵינֵי הַגּוֹסֵס:
תֵּנוּ רַבָּנָן, הַמְעַצְמִין – הַסּוֹגֵר אֶת עֵינֵי הַגּוֹסֵס עִם יֵצֵאת הַנֶּפֶשׁ הָרִי
זֶה שׁוֹפֵף דָּמִים כִּיּוֹן שֶׁעַלּוֹל לִקְרֹב בִּכְךָ אֶת מִיתָתוֹ. מִשָּׁל לְמָה הָדָבָר
דּוֹמֶה, לְגַד שֶׁכָּבֵה וְהוֹלֶכֶת – שֶׁמִּתְמַעֵטֶת הָאֵשׁ וְעוֹמֶדֶת לְהַכְבּוֹת,
וְכַאֲשֶׁר אָדָם מְנִיחַ אֶצְבָּעוֹ עָלֶיהָ מִיָּד בְּבִתָּהּ, מִחַמַּת חִלְשׁוֹתָהּ. וְכֵךְ
גַּם הַגּוֹסֵס, שֶׁמִּחַמַּת חִלְשׁוֹתָיו עַלּוֹל לְמוֹת בְּשִׁיסְגוֹר אֶת עֵינָיו.

בְּמִשְׁנַתְנוּ נִאֲסָר לַעֲצֹם אֶת עֵינֵי הַמֶּת בִּשְׁבֵּת, וְהַגְמָרָא מְבִיאָה כִּיצַד
מוֹת: לַעֲשׂוֹת זֹאת: תִּנְיָא בְּבִרְיִיתָא, רַבִּין שְׁמַעְיֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר,
הָרוּצָה שִׁיתְעַצְמוּ עֵינָיו שֶׁל מֶת בִּשְׁבֵּת שֶׁאֲסוּר לְהַעֲצִימָם כְּהַרְגוֹל,
נּוֹפֵחַ לוֹ יוֹן בַּחוּטָמִו, וְנוֹתֵן שֶׁמֶן בֵּין רִיסֵי עֵינָיו, וְאִיחֻז בְּשֵׁנֵי גוֹדְלֵי
[וְאֶצְבָּעוֹת הָאֶגּוּדָל] שֶׁל רִגְלָיו, וְהֵן – עֵינָיו מְתַעַצְמִין מֵאִלְתָּהּ, לִפִּי
שְׂגִידֵי עֵינָיו שֶׁל אָדָם יוֹרְדִים עַד לְסוֹף רִגְלָיו, וְלִכֵּן כַּשֶּׁאֲוֹחִים
הָאֶגּוּדָלִין נַעֲצָמוֹת הָעֵינִים.

הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמְבַּאֵרֵת אֶת הָאִיסוּר לְחַלֵּל שֶׁבֶת לְצוֹרֵךְ
הַמֶּת: תִּנְיָא בְּבִרְיִיתָא, רַבִּין שְׁמַעְיֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר, אֲפִילוֹ תִּינוּק
בֶּן יוֹמוֹ כֹּל זֶמֶן שֶׁהוּא חַי מְחַלְלִין עָלָיו [וְלְצוֹרְכּוֹ] אֶת הַשֶּׁבֶת כִּדִּי
לְהַצִּילוֹ מִמִּיתָה, אִלּוּם אֲפִילוֹ דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵאחֹר שָׁמַת שׁוֹב אֵין
מְחַלְלִין עָלָיו אֶת הַשֶּׁבֶת. מְבַאֵרֵת הַגְמָרָא אֶת טַעַם הָדָבָר: תִּינוּק בֶּן
יוֹמוֹ חַי מְחַלְלִין עָלָיו אֶת הַשֶּׁבֶת מִפְּנֵי שֶׁאֲמָרָה תּוֹרָה, חָלַל עָלָיו
שֶׁבֶת אַחֵר לְהַצִּילוֹ בְּרִי שִׁישְׁמוֹר שְׁבָחוֹת הַרְבֵּה, וְאִילוֹ דָּוִד מֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל שָׁמַת אֵין מְחַלְלִין עָלָיו, שֶׁבִּיּוֹן שָׁמַת אָדָם, כָּמֹל הוּא מֶלֶךְ
הַמְּצוֹת. וְהֵינּוּ דְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּבִיאור הַפְּסוֹק בְּתוֹחִלִּים (פסח ו)
'בְּמִתִּים חֲפָשִׁי', בֵּינָן שָׁמַת אָדָם נַעֲשֶׂה חֲפָשִׁי מִן הַמְּצוֹת.

הַגְמָרָא מְבִיאָה עֵנִין נוֹסֵף בּוֹ עֲדִיף הָחֵי עַל פְּנֵי הַמֶּת: וְתִנְיָא בְּבִרְיִיתָא,
רַבִּי שְׁמַעְיֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר, אֲפִילוֹ תִּינוּק בֶּן יוֹמוֹ, כֹּל זֶמֶן שֶׁהוּא
חַי אֵין צָרִיף לְשׁוּמְרוֹ מִן הַחֻלְדָּה וּמִן הַעֲכָבְרִים שֶׁמֶא יִנְשַׁכּוּהוּ,
אֲבָל אֲפִילוֹ עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׂן, מִשְׁמַת צָרִיף לְשׁוּמְרוֹ מִן הַחֻלְדָּה וּמִן
הַעֲכָבְרִים, כִּיּוֹן שֶׁבַעֲלֵי חַיִּים אֵינֶם יֵרָאִים רַק מֵאָדָם חַי. שְׁנֵאמַר
בִּרְכַּת ה' לֵנֹחַ וּבְנָיו (בְּרֵאשִׁית ט) 'וּמִזֶּרְעֶךָ וְחִתְּכֶם יִהְיֶה עַל כָּל חַיַּת
הָאָרֶץ', וְדוֹרְשִׁים 'חִתְּכֶם' מִלְּשׁוֹן חַיּוֹתֶכֶם, שֶׁכָּל זֶמֶן שֶׁאָדָם חַי אִימָתוֹ
מוֹסְפֶלֶת עַל הַבְּרִיּוֹת [וְבַעֲלֵי הַחַיִּים], אֲךָ בֵּינָן שָׁמַת כָּמֹלֶה אִימָתוֹ.
אֲגַב שֶׁעֲסָקָה הַגְמָרָא בִּירֵאֵת בְּעַלֵּי חַיִּים מִן הָאָדָם, הִיא מְבִיאָה
מִימָרָא נּוֹסֶפֶת בַּעֲנִין זֶה: אָמַר רַב פֶּפֶאי, נִקְיָמִין – מִסּוֹרֶת בִּידֵינוּ
מֵאֲבוֹתֵינוּ אֲרִיָּה אֲבִי תֵרִי לֹא נִפְּלָל – אֲרִיָּה אֵינוֹ רוֹדֵף אַחֵר שְׁנֵי בְנֵי
אָדָם הַנִּמְצָאִים יְחִידִי לְהוֹרֵג. שֶׁכֵּן נֹאמַר בַּפְּסוֹק (שם) 'וּמִזֶּרְעֶכֶם
וְחִתְּכֶם יִהְיֶה עַל כָּל חַיַּת הָאָרֶץ', וְנֹאמַר 'מִזֶּרְעֶכֶם' בִּלְשׁוֹן רִבִּים,
וּמִכָּאֵן מִשְׁמַע שְׁנֵי אֲנָשִׁים הַנִּמְצָאִים יְחִיד, כֹּל חַיּוֹת הָאָרֶץ יֵרָאֹת
מֵהֶם וְאֵף הָאֵרִי בְּכֹלָם. מִקְשָׁה הַגְמָרָא: הֵאָּ קָא חֻזִּין דְּנִפְּלִיל.
מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: הֵוָּה, בְּדָרְמֵי בַר אַבָּהּ, דְאָמַר רַבִּי בַר אַבָּהּ, אֵין
חַיָּה שׁוֹלֶמֶת בְּאָדָם עַד שֶׁנִּדְמָה לוֹ – הָאָדָם נִדְמָה בְּעֵינֵי הַחַיָּה
בְּבִהְמָה, שְׁנֵאמַר (תְּחִלִּים מִט יא) 'אָדָם בִּיקָר כָּל יְלִין נִמְשָׁל בְּבִהְמָוֹת

שִׁימָתִין – שִׁיתַּעֲבֹב מִלְּהִסְרִיחַ מַחֲמַת חוֹם הַסְדִּינִים וְהַכְרִים. וְכֵן
קוֹשְׁרִין אֶת הַלֵּחִי שֶׁל הַמֶּת כְּשִׁפּוֹ הוֹלֵךְ וְנִפְתַּח, אֲךָ לֹא הוֹתֵר
לְקוֹשְׁרָהּ בְּאוֹפֶן שֶׁעִלָּה – שִׁיסְגָר מָה שֶׁכָּבֵר נִפְתַּח מִזַּהֲפָה, כִּיּוֹן שֶׁאֲסוּר
לְהִזִּיז אֶת אֲבְרֵי הַמֶּת, אֲלָא רַק בְּאוֹפֶן שֶׁלֹּא יוֹסִיף לְהִיפָּתֵחַ עוֹד.
וְכֵן הָרִין בְּקוֹרָה שֶׁל גֵּג הַבַּיִת שֶׁנִּשְׁבְּרָה וְהַחֲלָה לְרֹדֶת לְתוֹךְ הַבַּיִת,
סוֹמְכִין – שְׁמוּתֵר לְסִמּוּךְ אֲתָהּ בְּפִסְקָל אִוּ בְּאִרְבּוֹת הַמְּטָה –
הַקֶּרְשִׁים שֶׁבְּדוֹפְנֵי הַמְּטָה מִשְׁנֵי הַצַּדִּידִים, אֲךָ לֹא הוֹתֵר לְסוֹמְכָה
בְּאוֹפֶן שֶׁתְּעַלָּה הַקּוֹרָה וְתַחֲזוֹר לְמִקּוֹמָהּ בִּגֵּג הַבַּיִת כִּיּוֹן שֶׁבִּכְךָ עוֹבֵר
עַל אִיסוּר בּוֹנָה, אֲלָא רַק בְּאוֹפֶן שֶׁלֹּא תוֹסִיף לְרֹדֶת עוֹד.

גמרא

שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנַתְנוּ שְׁמוּתֵר לְסוֹךְ אֶת הַמֶּת בְּשִׁמְן. מִקְשָׁה הַגְמָרָא: וְהָאָמַר
רַב יְהוֹדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, מַעֲשֶׂה בְּתַלְמִידוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר שֶׁנִּבְכַּם
אֲחֵרָיו לְבֵית הַמֶּרְחָץ בִּשְׁבֵּת, בִּיקֵּשׁ הַתְּלָמִיד לְהִדִּיחַ [וְלִשְׁטוֹף] אֶת
קַרְקַע בֵּית הַמֶּרְחָץ בְּמִים לְכַבּוֹד רַבּוֹ, אָמַר לוֹ רַבִּי מֵאִיר, אֵין מְרִידִין
קֶרַע בִּשְׁבֵּת. בִּיקֵּשׁ הַתְּלָמִיד לְסוֹךְ בְּשִׁמְן אֶת קַרְקַע בֵּית הַמֶּרְחָץ,
אָמַר לוֹ רַבִּי מֵאִיר, אֵין סָכִין קֶרַע בִּשְׁבֵּת. וְהִבִּינָה הַגְמָרָא שִׁטְעָמוֹ
שֶׁל רַבִּי מֵאִיר שֶׁאֲסָר לְהִדִּיחַ וּלְסוֹךְ אֶת הַקֶּרַע הוּא מִשּׁוּם שֶׁהַקֶּרַע
הִיא מוֹקֶצֶה וּמַחֲמַת כֵּן אֲסוּר לְהִדִּיחַ וּלְסוֹךְ אוֹתָהּ, וְקִשָּׁה כִּיצַד הִתִּירָה
מִשְׁנַתְנוּ לְסוֹךְ אֶת הַמֶּת. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: בְּאִמַּת מוֹתֵר לְסוֹךְ אֶת
הַמוֹקֶצֶה כְּמִבּוֹאֵר בְּמִשְׁנַתְנוּ, וְמָה שֶׁאֲמַר רַבִּי מֵאִיר שֶׁאֵין סָכִין קֶרַע
הוּא מִטַּעַם אַחֵר, שְׁחוֹשִׁשִׁים שֶׁמֶא תוֹךְ כִּדִּי סִיכָה יִבּוֹא לִיַּשֵּׁר אֶת
הַגּוֹמֹת שֶׁבִּקְרַע כִּדִּי לִפְתּוֹתָהּ וְיַעֲבֹר מִשּׁוּם בּוֹנָה, וְאֵף שֶׁקֶרַע בֵּית
הַמֶּרְחָץ מִרְצַפָּה וְלֹא שִׁיךְ בַּה חֶשֶׁשׁ הַשְׁוֹאֵת גּוֹמֹת, מִכָּל מִקּוֹם גּוֹרֵז
חֲכָמִים וְאֲסוּר לְסוֹךְ אֵף קֶרַע מִרְצַפָּת גּוֹזֵרָה מִשּׁוּם קֶרַע שְׂאִינָה
מִרְצַפָּת, מִשּׁוּם שֶׁקַּרְקַע בְּקַרְקַע מְחַלְפָּא – טוּעִים וּמַחֲלִיפִים בֵּינֵיהֶם.
וְמָה שֶׁהִתִּירָה מִשְׁנַתְנוּ אֶת הַסִּיכָה בְּמֶת, וְלֹא גּוֹרֵז בּוֹ מִשּׁוּם קֶרַע,
מִשּׁוּם שֶׁמֶת בְּקַרְקַע לֹא מִיַּחֲלָף.

שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנַתְנוּ 'עוֹשִׂין כָּל צִרְכֵּי הַמֶּת'. מְבַרֵּרֵת הַגְמָרָא: 'כָּל' לְאִתּוּנֵי
מֵאִי – מָה נִתְּכּוֹחַן הַתְנָא לְרַבּוֹת בְּתִיבַת 'כָּל'. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: לְאִתּוּנֵי
הָא דְתֵנּוּ רַבָּנָן, מְבִיאִין כָּלִי מִיָּקָר – כֹּלִים שֶׁמִּקְרָרִים בְּנִגְיַעְתָּם וְכַגּוֹן
כֹּלִי זְכוּכִית, וְכֵן כָּלִי מְתָכּוֹת, וּמִנִּיחִין אוֹתָם עַל בָּרִיסוֹ [וְבִטְנוֹ] שֶׁל
הַמֶּת לְקִירָה בְּרִי שֶׁלֹּא תִפּוֹחַ [וְתִתְנַפֵּחַ] וְתִתְבַּקֵּעַ, וּפְּרִיקָן [וְסוֹתָמִינִם]
אֶת נִקְבֵּיוֹ שֶׁל הַמֶּת, דְּהֵינּוּ חוֹטְמוּ פִּיו וְטַבַּעְתּוֹ, בְּרִי שֶׁלֹּא תִיכָּנֵם בָּהֶן
[וְדִרְכָּם] הָרוּחַ וְיִתְנַפֵּחַ גּוֹפּוֹ.

הַבְּרִייתָא מְבִיאָה דְרִשָּׁה בַּעֲנִין שֶׁהַתְּבַאֵר שְׁכָרִיסוֹ שֶׁל הַמֶּת מִתְנַפַּחַת
וְנִבְקָעֶת: וְאֵף שְׁלֹמֹה אָמַר בְּתַכְתּוֹתוֹ שְׁכָרִיסוֹ שֶׁל מֶת מִתְנַפַּחַת
וְנִבְקָעֶת, כִּפִּי שֶׁנֹּאמַר בְּקֹהֶלֶת (יב ו) 'עַד אֲשֶׁר לֹא יִרְתַּק חֶבֶל הַכֶּסֶף
וְתִרְץ גִּלְת הַזָּהָב וְתִשְׁכַּר כִּד עַל הַמְּבוּעַ וְנִרְץ הַגִּלְגָּל אֶל הַבּוֹר' כְּלוֹמַר,
שֶׁשִּׁלְמָה מִזְדִּיר אֶת הָאָדָם שִׁיזְכוֹר אֶת בּוֹרָאוֹ בִּימֵי בּוֹרּוֹתוֹ, בְּטֵרֵם
יִבּוֹאוּ יְמֵי הַזְקָנָה וְהַמּוֹת, כִּפִּי שֶׁתְּבַאֵר הַגְמָרָא לְחַלְקֵן. וְדוֹרֶשֶׁת
הַבְּרִייתָא, 'עַד (שְׁלֹא) [אֲשֶׁר לֹא] יִרְתַּק חֶבֶל הַכֶּסֶף' זֶה חוֹט
הַשְּׁדָרָה שְׁצוֹרָתוֹ כְּחָבֵל וְצַבְעוֹ לִבֵּן כְּכֶסֶף, וְיִרְתַּק חֶבֶל הַכֶּסֶף' הֵינּוּ
שְׁחוֹט הַשְּׁדָרָה שֶׁל הָאָדָם לֵאחֹר מוֹתוֹ נַעֲשֶׂה כַּעֲן רְתוּקוֹת, כְּלוֹמַר
כְּשֶׁרִשְׁרַת. 'וְתִרְץ גִּלְת הַזָּהָב' זֶה אֲמָה, שֶׁהָאִמָּה מְכּוֹנָה 'גּוֹלָת' דְּהֵינּוּ
מַעֲיִין מִשּׁוּם שֶׁהָאִמָּה מְקַלַּחַת מִיָּם וְנוֹבַעַת כְּמוֹ מַעֲיִין, 'וְתוֹרֵץ גּוֹלָת
הַזָּהָב' הֵינּוּ שֶׁלֹּאֲחֵר מוֹת הָאָדָם אִמָּתוֹ נִשְׁבֶּרֶת. מִמְּשִׁיכָה הַבְּרִייתָא
לְבִאֵר: 'וְתִשְׁכַּר כִּד עַל הַמְּבוּעַ', 'מְבוּעַ' זֶה הַכֶּסֶף שֶׁהִיא עֵבֶה, וּבְמוֹת
הָאָדָם נִשְׁבֶּרֶת וְנִבְקָעֶת. 'וְנִרְץ הַגִּלְגָּל אֶל הַבּוֹר', 'גִּלְגָּל' זֶה פֶּרֶשׁ
הַיּוֹצֵא מִן הָאָדָם וְנִקְרָא 'גִּלְגָּל' מִלְּשׁוֹן 'גִּלְל', 'וְנִרְץ הַגִּלְגָּל אֶל הַבּוֹר'
הֵינּוּ שֶׁלֹּאֲחֵר מוֹתוֹ כְּרִיסוֹ מִתְנַפַּחַת וְנִבְקָעֶת וְרִץ הַפֶּרֶשׁ נּוֹפֵל לְתוֹךְ
פִּיו. מוֹסִיפָה הַבְּרִייתָא: וְכֵן הוּא אֹמֵר בְּנִבּוּאָה הָאֲמוּרָה בְּכַהֲנִים
שֶׁלֹּא יִשְׁמְעוּ לְדָבָר ה' (מִלֵּאכִי ב ג), 'וְזִירִיתִי [וְאֶפְסוֹר] פֶּרֶשׁ עַל פְּנִיכֶם,
פֶּרֶשׁ יִשְׁנִיכֶם', כְּלוֹמַר שֶׁהַפֶּרֶשׁוֹתָיו שֶׁל הַמֶּת מִתְפּוֹרְזוֹת עַל פְּנֵיו וְהֵינּוּ
עַל יַד שְׁכָרִיסוֹ מִתְנַפַּחַת וְנִבְקָעֶת.

הַגְמָרָא דּוֹרֶשֶׁת אֶת הַמֶּשֶׁךְ דְּבָרֵי הַפְּסוֹק בְּמִלֵּאכִי (שם), 'פֶּרֶשׁ חֲגִיכֶם':
אָמַר רַב הוֹנָא, וְאָמַרִי לָהּ אָמַר רַב חֵנָא, אֵלּוּ בְנֵי אָדָם שְׁמִינִיחִין

נְדָמוֹ, כלומר, שמי שחיה מושלת עליו, בידוע שנדמה לה כבהמה
מתוך שנקנסה עליו מיתה, ובאופן זה חיה רודפת אפילו אחר שני בני
אדם.

אגב האמור לעיל שאחר אדם יחידי חיה עלולה לרדוף, מביאה
הגמרא שגם הישן יחידי עלול להסתכן: **אִמֵּר רַבִּי חֲנִינָא, אִסּוּר לִישֹׁן**
בְּבֵית יְחִידִי, וְכָל תֵּישָׁן בְּבֵית יְחִידִי אֲחֻזָּתוֹ לֵילִית – שידה שכך
שמה.

הגמרא מביאה עוד ברייתא בענין מעלת האדם החי: **וְתֵנִינָא**
בברייתא, **רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, עֵשָׂה צדקה מיד כשהיא**
מודמנת לידר, עד – כל עוד שְׁאַתָּה מוֹצֵא עֲנִיִּים, וּמִצּוֹי לָךְ מִמּוֹן,
וְעוֹדֶךָ בִּידֶךָ – ובעודך חי וברשות עצמך קודם שתמות. **וְאַף שְׁלֵמָה**
אִמֵּר בְּרַחֲמֵיךָ (קהלת יב א), 'וְזָכַר אֶת בּוֹרְאֵךְ בְּיָמֶיךָ בַּחֲזוֹרְתֶּיךָ עַד
[אֲשֶׁר] (ש') לֹא יָבֹאוּ – בטרם יבואו יְמֵי הָרָעָה, ומבאת הברייתא:
ימי הרעה אלו אלו יְמֵי הַזְקָנָה שהם ימי חלישות שאין בכחו לעשות
כבימי בחרותו, **וְהִנֵּינֵנוּ שְׁנַיִם אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵין לִי בָהֶם חֶפֶץ, אֵילוּ**
יְמֵי הַמְּשִׁיחַ שְׁאֵין בָּהֶם לֹא זְכוּת וְלֹא חוֹבָה, כלומר, שלא ניתן יהיה
לזכות באותם הימים במצות צדקה כיון שכולם יהיו עשירים, וכן לא
יתחייבו באותם הימים על הימנעות מצדקה משום שלא יהיו עניים.
מוסיפה הגמרא: **וּפְלִגְנָא דְשִׁמּוּאָל** – ברייתא זו הסוברת שבימות
המשחי לא יהיו עניים חולקת על שמואל, דאָמַר שְׁמוּאֵל, אֵין חִילּוּק
בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לְיָמוֹת הַמְּשִׁיחַ אֵלָּא שִׁיעוּבָד מַלְכוּת בְּלָבָד,
שבימות המשחי לא יהיו ישראל משועבדים למלכי האומות, אבל
בשאר דברים אין חילוק ביניהם, וגם בימות המשחי יהיו עניים,
שְׁנֵאמַר (שם טו א) 'בִּי לֹא יִתְדֹל אֲבִיוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ'.

עוד בענין העניות: תֵּנִינָא בברייתא, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַקָּפֶּר אוֹמֵר, לְעוֹלָם**
יִבְקֹשׁ אָדָם רַחֲמִים עַל מִדָּה זו שלא יבוא לידי עניות, כיון שדרך
העולם היא שֶׁאֵף אִם הוּא לֹא בָא לְיַד עֲנִיּוֹת בָּא בָנוּ, וְאִם בָּנוּ לֹא
בָּא בָנוּ בָנוּ בָא, שְׁנֵאמַר לגבי מצות הלואה לאביון (שם טו ב), **'נָתַן תַּתָּן**
לוֹ וְלֹא יָרַע לְבָבְךָ בְּתַתָּה לוֹ בִּי בְּגִלָּל הַדָּבָר הַזֶּה יִבְרַךְ ה' אֱלֹהֶיךָ
בְּכָל מַעֲשֶׂךָ ובכל משלח יָדְךָ, וְתֵנָּה דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, שממה
שנאמר 'בְּגִלָּל' דורשים שהעניות כְּגִלָּל הוּא שְׁחוֹזֵר בְּעוֹלָם.
אִמֵּר רַבִּי יוֹסֵף קִיקִיטֵין – מסורת בידינו מאבותינו, הָאֵי צוּרִינָא מִרְבָּנָן
(תלמידי חכם צעיר דוריקין) **מִיֵּעֲנִי – אינו נעשה עני.** מקשה
הגמרא: וְהָאֵא קָא חוֹיִין (י-הרי רואים) דְּמִיֵּעֲנִי, מתרצת הגמרא: אִם
אִיתָא (אֵי כאשר) דְּמִיֵּעֲנִי, אֲהִדּוּרֵי אִפְתָּהָא לֹא מִיהָדֵר – אינו מחזור
על הפתחים.

הגמרא מביאה מעשה בענין זה: **אִמֵּר לָהּ רַבִּי חֲנִינָא לְדִבְתָּהּוּ –**
לאשתו, בִּי אַתָּה עֲנִיָּא – כאשר בא לפניך עני אֲנִידִימִי לִיָּה רִפְתָּא –
הביאי לפניו פת, **בִּי הִיכִי דְלִקְדָּמוֹ לְבָנֶיךָ** – כדי שיתנו פת לבניך
כשהיו עניים. אָמְרָה לָהּ, מִילָט קָא לִיִּישַׁת לָהּ – וכי מקלל אתה
את בנינו שיהיו עניים. אִמֵּר לָהּ, קָרָא קָא בְּרִיתִי – כך כתוב בפסוק
(שם), **'בִּי בְּגִלָּל הַדָּבָר הַזֶּה, וְתֵנָּה דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, בְּגִלָּל הוּא**
שְׁחוֹזֵר בְּעוֹלָם, וממילא יש לנו לחוש שבנינו או בני בנינו יהיו עניים.
הגמרא מביאה דרשה מעין המעשה ברבי חייא: תֵּנִינָא בברייתא, רַבִּי

בְּמִלְיָאֵל בְּרַבִּי אוֹמֵר, נאמר בענין קיום מצות עיר הנדחת (דברים יג יח)
'וְנָתַן לָךְ רַחֲמִים וְרַחֲמֶךָ וְהִרְפֶּךָ,' ויש לדקדק, כיון שכבר נאמר 'וְנָתַן
לָךְ רַחֲמִים' מדוע כפל הכתוב ואמר 'ורחמך', אלא יש לפרש 'וְנָתַן לָךְ
רַחֲמִים' שתרחם על הבריות, ועל ידי כך 'ורחמך', שְׁכָל הַמִּרְחָם עַל
הַבְּרִיּוֹת מִרְחָמִין עָלָיו מִן הַשְּׂמִימִם, וְכָל שְׂאֵינוּ מִרְחָם עַל הַבְּרִיּוֹת
אֵין מִרְחָמִין עָלָיו מִן הַשְּׂמִימִם.
הגמרא שבה לבאר את המשך דברי שלמה המלך בקהלת: נאמר
בפסוק (קהלת יב א-ב) **'וְזָכַר אֶת בּוֹרְאֵךְ בְּיָמֶיךָ בַּחֲזוֹרְתֶּיךָ עַד אֲשֶׁר לֹא**
יָבֹאוּ יְמֵי הָרָעָה והגיעו שְׁנַיִם אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵין לִי בָהֶם חֶפֶץ, עד אֲשֶׁר
לא תחשף השמש והאור והיָרִיחַ והכּוֹכָבִים וְשְׁבוּ הָעֲבִים אַחֵר הַגִּשְׁמ',
מבאת הגמרא: **'עַד אֲשֶׁר לֹא תִחְשַׁף הַשְּׂמֶשׁ וְהָאוֹר,'** השמש זו
פְּדֻחַת (ו-המצח), שהמצח חלק ומצהיב ומאיר יותר מכל הפרצוף,
וְהָאוֹר זוֹ הַחֹלָם שהחוטם הוא תואר פניו של אדם. וכשאדם מזדקן
מצחו מעלה קמטים ושוב אינו מצהיב וגם אין פניו מאירות, ודימה
זאת הכתוב להחשכת השמש והאור. ממשיכה הגמרא לבאר:
'וְהִירֵחַ' זוֹ נִשְׁמָה שמאירה לאדם כירה, בכתוב (משלי כ ב) **'כֵּךְ ה'**
נִשְׁמַת אָדָם. 'וְהַכּוֹכָבִים' אֵילוּ הַלָּקִטּוֹת – הלחיים, שאף הם
מצהיבים ומאירים. **'וְשְׁבוּ הָעֲבִים אַחֵר הַגִּשְׁמ' זוֹ מְאוֹר עֵינָיו שֶׁל**
אָדָם שְׁחוֹלָךְ – מחשיך ומתכסה אַחֵר הַבָּבִי – אחר שירבה בבכיה
בזקנותו מחמת חולשתו וצרותיו המרובות.
הגמרא מביאה מימרות בענין השפעת הגיל על העינים: **אִמֵּר**
שְׁמוּאֵל, הָאֵי דְמַעְתָּא – דמעת העין, **עַד אֲרַבְעִין שָׁנִין הִדְרָא** – עד
גיל ארבעים חוזרת, כלומר, כשהיא יוצאת באה אחרת תחתיה,
מִבָּאֵן וְאֵילָף לֹא הִדְרָא והעין הולכת ומתייבשת. **וְאִמֵּר רַב נַחֲמָן,**
הָאֵי בּוֹחֲלָא – הכחול ששמים בעין לרפואה, **עַד אֲרַבְעִין שָׁנִין מְרוּחוֹ**
– משפר את הראייה, **מִבָּאֵן וְאֵילָף, אֲפִילוּ מִלֵּיא בְּאִבְסִינָא דִּינִידְרָא**
– אף אם ימלא את עיניו ממנו על ידי מכחול גדול כיתר האורגים
שהוא עבה ביותר, אֲזִיקוּמִי מוֹקִים – יעמיד את מאור העינים שלא
יתקלקל, אך אֲרוּחוּ לֹא מְרוּחוֹ. שואלת הגמרא: **מֵאֵי קָא מְשַׁמַּע לָן**
– מה בא רב נחמן להשמיענו במה שאמר 'אפילו מליא באביסנא
דגדראי'. עונה הגמרא: דְּכָפָה דְּאֵלִים מְבוֹחֲלָא, מְסִי מַעֲלִי – שכלל
המכחול עבה יותר, הוא יותר מועיל לעינים.
הגמרא מביאה מעשה בענין היוהרת מבכי המזיק: **רַבִּי חֲנִינָא**
שָׂכִיבָא לִיָּה בְּרִיתָהּ לֹא הָוָה קָא כְּבִי עָלָה – מתה בתו ולא בכה
עליה, אָמְרָה לִיָּה דְבִיתָהּוּ (א-אשתו), תְּרַנְגּוּלָתָא אִפִּיקַת מִבֵּיתָהּ – וכי
תרנגולת הוצאת מביתך. כלומר, מדוע אינך בוכה אלא מתנהג
כאילו מתה לך תרנגולת ולא בת. אִמֵּר לָהּ רַבִּי חֲנִינָא, תְּרִיתִי – וכי
עלי לסבול משתי צרות, גַּם תִּבְלָא – שכול של איבוד הבת, וגם
עִיּוּרָא – עיוורון מחמת הבכי. כלומר, שנמנע מלבכות מחשש
שמאור עיניו יתקלקל. מבאת הגמרא: סָבַר לָהּ רַבִּי חֲנִינָא בִּי הָא
דְּאִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵף בֶּן קַצְרִיתָה, שֶׁשׁ דְּמַעוֹת הֵן – ישנן
שש דמעות שיוצאות מהעינים, שֶׁשׁ יָפּוֹת – מועילות לעינים, וְשֶׁלֶשׁ
רְעוֹת – מזיקות להן. שֶׁל עֵשֶׂן – היוצאות מחמת עשן שנכנס לעינים,
וְשֶׁל בְּבִי הַבָּא מוֹתוֹךְ אַבְל וצרה,